

Digitally signed by

Deloitte.

Accountantsverslag 2025

Gemeente Leidschendam-Voorburg, 30 juni 2026

Aan de gemeenteraad van de
gemeente Leidschendam-Voorburg
Postbus 1005
2260 BA LEIDSCHENDAM

Onderwerp
Accountantsverslag 2025

Datum
30 juni 2026

Ons kenmerk
26068D0DA1/JV

Behandeld door

[Redacted signature block]

Digitally signed by [Redacted signature]

Deloitte Accountants B.V.
Wilhelminakade 1
3072 AP Rotterdam
Postbus 2031
3000 CA Rotterdam
Nederland

Tel: 088 288 2888
www.deloitte.nl

Geachte leden van de gemeenteraad,

Graag bieden wij u hierbij ons accountantsverslag aan met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2025 van de gemeente Leidschendam-Voorburg. Deze rapportage beschrijft op hoofdlijnen onze controleaanpak en de belangrijkste aangelegenheden die wij tijdens onze controle in overweging hebben genomen. Wij zijn van mening dat de reikwijdte van onze werkzaamheden en de resultaten daarvan een deugdelijke basis vormen voor ons oordeel over de jaarrekening 2025 van de gemeente Leidschendam-Voorburg.

De jaarrekening 2025 is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Leidschendam-Voorburg. Bij deze jaarrekening hebben wij op 30 juni 2026 een goedkeurende controleverklaring voor het getrouwe beeld verstrekt.

Onze controle is uitgevoerd in overeenstemming met onze opdrachtbevestiging gedateerd op 25 september 2025.

Wij hebben het concept van dit accountantsverslag besproken met de concerncontroller, teamleider Financiële Administratie en de wethouder Financien. Wij hebben het concept van dit rapport toegelicht aan de Commissie Audit en Rekening tijdens de vergadering van 17 juni 2026.

Hoogachtend,

Deloitte Accountants B.V.

[Redacted signature block]

Inhoudsopgave

	Kernpunten van de jaarrekeningcontrole	4
	• Kernpunten van de jaarrekeningcontrole	5
	Bestuurlijke samenvatting	6
	• Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen	7
	Bevindingen jaarrekeningcontrole	10
	• De financiële positie van uw gemeente	11
	• Belangrijkste bevindingen uit onze controle	17
	• Overige bevindingen	24
	Interne beheersing	25
	• Belangrijkste bevindingen voor de interne beheersing	26
	Bijlagen	28
	• Bijlage A1 - Niet-gecorrigeerde controleverschillen	29
	• Bijlage A2 - Onzekerheden in de controle	30
	• Bijlage A3 - Tekortkomingen in de toelichtingen	31
	• Bijlage B - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2025	33
	• Bijlage C - Onafhankelijkheidsbevestiging	36

Kernpunten van de jaarrekeningcontrole

Kernpunten van de jaarrekeningcontrole

In dit hoofdstuk zijn de kernpunten van de jaarrekeningcontrole overzichtelijk weergegeven. Deze kernpunten lichten wij in het vervolg van dit accountantsverslag nader toe.

Categorie	Onderwerp	Observatie en/of aanbeveling
Algemeen	1. Controleverklaring	1. Wij verstrekken een goedkeurende controleverklaring bij de jaarstukken 2025.
	2. Rechtmatigheid	2. Het college heeft in haar rechtmatigheidsverantwoording geen rechtmatigheidsfouten gerapporteerd groter dan de verantwoordingsgrens.
	3. Onrechtmatigheden 2025	3. De financiële onrechtmatigheden 2025 ad € 2,0 miljoen hebben betrekking op: a) begrotingsoverschrijdingen ad € 1,2 miljoen; b) kredietoverschrijdingen ad € 0,1 miljoen; en c) aanbestedingsfouten ad € 0,7 miljoen.
	4. Frauderisicomanagement	4. De gemeente heeft geen frauderisicoanalyse opgesteld. Wij dringen aan op het opstellen van een frauderisicobeleid, waaronder een frauderisicoanalyse.
	5. Controlewerkzaamheden fraude	5. Wij hebben controlewerkzaamheden uitgevoerd op frauderisico's. Deze controlewerkzaamheden hebben geen aanwijzingen voor fraude opgeleverd.
Proces	1. Samensteldossier	1. Het samensteldossier 2025, bestaande uit de conceptjaarstukken en de door ons gevraagde documentatie ter onderbouwing van de cijfers en de toelichtingen in de conceptjaarstukken, was bij de start van de jaarrekeningcontrole in april 2026 van voldoende kwaliteit.
	2. Samenwerking VIC	2. De samenwerking met het team verbijzonderde interne controle van concern control is ten opzichte van 2024 verbeterd, vooral voorafgaande en tijdens de interim-controle in 2025.
	3. Evaluatie	3. Wij zien nog verbeterpunten ten aanzien van het controleproces. Wij gaan het controleproces met de gemeente evalueren.
ERPx	1. Werken met de financiële applicatie	1. Het boekjaar 2025 is het tweede jaar met de nieuwe financiële applicatie ERPx. De applicatie wordt steeds beter benut, want de gemeente doet steeds meer ervaring op met het werken met de applicatie. Ten opzichte van 2024 zijn er ook meer functionaliteiten beschikbaar gekomen.
Financiën	1. Financiële positie	1. Het eigen vermogen ultimo 2025 is gestegen met het exploitatieresultaat ad € 4,8 miljoen naar € 229,3 miljoen.
	2. Realiteitsgehalte begroting	2. De werkelijke lasten zijn circa 3% lager dan de begrote lasten. De verschillen zijn toereikend toegelicht in de jaarstukken.
	3. Investerings	3. De investeringen blijven met een realisatie van 52% achter ten opzichte van het geraamde investeringsvolume.
Bevindingen	1. Aanbestedingen	1. De gemeente heeft enkele inkoopopdrachten op onjuiste wijze aanbesteed. Wij dringen aan op maatregelen om de onrechtmatigheden op te lossen.
	2. Ontbreken controle-informatie	2. De gemeente beschikt voor een bedrag van € 4,0 miljoen aan zorgkosten niet over een bewijs van prestatielevering.
	3. Afhankelijkheid SbjH	3. De gecontroleerde informatie over de jeugdzorg 2025 is pas op 27 mei 2026 beschikbaar gekomen. Dit blijft een grote afhankelijkheid voor een tijdige afronding van het jaarrekeningproces.
	4. Grondexploitaties	4. De parameters en ramingen van de grondexploitaties zijn deugdelijk onderbouwd. De verwachte plansaldi zijn aannemelijk.
	5. Onderhoudsvoorzieningen	5. In de jaarstukken moet meer aandacht worden gegeven aan de afwijkingen tussen het geplande en het gerealiseerde onderhoud in het afgelopen jaar. Deze analyse stelt de gemeenteraad beter in staat om de controlerende rol uit te voeren.

Bestuurlijke samenvatting

Bestuurlijk relevante bevindingen
en aanbevelingen jaarrekeningcontrole

Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen

Getrouwheid

- Wij hebben een goedkeurende controleverklaring verstrekt voor het getrouwe beeld van de jaarrekening, inclusief de daarin opgenomen rechtmatigheidsverantwoording van het college.
- De gehanteerde materialiteit voor afwijkingen bedraagt 2% van de lasten exclusief toevoegingen reserves ad € 6,0 miljoen.
- Naast onze opdrachtbevestiging zijn het Bado en de controleverordening dat door de gemeenteraad is vastgesteld, bepalend (geweest) voor onze controle.
- Wij hebben tijdens onze controle van de WNT geen niet-gecorrigeerde feitelijke afwijkingen geïdentificeerd die de materialiteitsgrens conform het controleprotocol WNT te boven gaan.

Rechtmatigheid

- Het college van burgemeester en wethouders heeft in haar rechtmatigheidsverantwoording geen fouten gerapporteerd groter dan de verantwoordingsgrens.
- In de paragraaf bedrijfsvoering in het jaarverslag zijn de bevindingen groter dan de rapporteringstolerantie toegelicht door het college.
- De gehanteerde verantwoordings- en rapportagegrens bedragen € 6,0 miljoen respectievelijk € 300.000.
- Wij hebben de conclusies van het college in ons getrouwheidsoordeel betrokken waaruit geen materiële tekortkomingen zijn gebleken.
- Wij hebben geen fouten en/of onzekerheden geconstateerd ten aanzien van de SiSa-bijlage die als bijlage bij de jaarstukken is opgenomen. In [Bijlage B - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2025](#) is de voorgescreven tabel met fouten en onzekerheden opgenomen.

Welke aandachtspunten zien wij?

Wij onderkennen de volgende belangrijke aandachtspunten:

- De controle 2025 is soepeler en efficiënter verlopen dan de controle 2024. Ten opzichte van 2024 is sprake van een aantal duidelijke verbeteringen. Bij de start van de jaarrekeningcontrole beschikte de gemeente over bijna volwaardige conceptjaarstukken en een deugdelijke onderbouwing van de cijfers en toelichtingen. Ook de SiSa-verantwoording 2025 en het bijbehorende dossier was aanzienlijk beter dan in voorgaande jaren. Wij zien nog wel verbeterpunten ten aanzien van het controleproces. Wij gaan het controleproces met de gemeente evalueren.
- De specificaties van de vlottende balansrekeningen zijn nog onvoldoende opgeschoond en afgeletterd. Dit is relevant voor de jaarrekeningcontrole, maar ook voor de interne beheersing van de balansrekeningen door de gemeente.
- Er zijn maatregelen nodig om de aanbestedingsfouten op te lossen. Enerzijds moeten de geconstateerde fouten opgelost worden door bijvoorbeeld nieuwe aanbestedingen uit te schrijven. Anderzijds zijn er maatregelen in het proces nodig om herhaling te voorkomen. Een mogelijke maatregel is het verplicht inschakelen van inkoopadviseurs.
- De gemeente is voor een tijdige afwikkeling van het jaarrekening- en controleproces afhankelijk van het Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden. De gemeente is namelijk afhankelijk van de productieverantwoordingen van de zorgaanbieders, het servicebureau en hun accountants.
- De general IT-controls vormen het fundament van de IT-omgeving van uw gemeente. Wij hebben deze general IT-controls onderzocht en concluderen dat de in 2024 gedane aanbevelingen nog niet volledig zijn opgevolgd. Het gaat dan om aanbevelingen in het kader van toegangsbeheer, toekennen en afnemen van rechten en changemanagement.
- In de jaarstukken moet meer aandacht worden gegeven aan de afwijkingen tussen het geplande onderhoud en de realisatie in het afgelopen jaar. Deze analyse stelt de gemeenteraad beter in staat om de controlerende rol uit te voeren.

Interne beheersing

- Op basis van de interim-controle 2025 hebben wij een managementletter uitgebracht met aanbevelingen voor verbetering van de interne beheersing. Onze belangrijkste bevindingen zijn ook in dit accountantsverslag opgenomen.

Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen

Financiële positie

- De financiële positie ultimo 2025 is ten opzichte van 2024 verbeterd. Het eigen vermogen per 31 december 2025 is gestegen € 4,8 miljoen naar € 229,3 miljoen.
- De beschikbare weerstandscapaciteit ultimo 2025 bedraagt € 73,5 miljoen (2024: € 61,8 miljoen). De weerstandscapaciteit is hoger dan de door de gemeente Leidschendam-Voorburg onderkende risico's van € 8,8 miljoen (2024: € 9,9 miljoen). De ratio is gestegen naar 8,3 (2024: 6,2).

Realiteitsgehalte begroting

- Uit het overzicht van baten en lasten over 2025 blijken afwijkingen in zowel de lasten, baten als saldi. De werkelijke lasten zijn 3% lager dan begroot.
- Bij de investeringen is ook sprake van een onderschrijding. De geraamde uitgaven 2025 bedragen € 47,4 miljoen, terwijl in werkelijkheid € 24,6 miljoen is uitgegeven (circa 52%).
- Het realistisch ramen van de investeringen blijft een aandachtspunt voor de gemeente. Wij adviseren de gemeenteraad om keuzes te maken en zodoende focus aan te brengen in het investeringsprogramma.

Jaarstukken 2025

- Significante verslaggevingsgrondslagen en de toepassing hiervan zijn belangrijk voor de presentatie van de financiële positie en de resultaten van uw gemeente. Daarnaast vereisen zij van het management het toepassen van oordeelsvorming ten aanzien van moeilijke, subjectieve en complexe posities, vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn. Wij hebben het door het college en het ambtelijk management toegepaste proces met betrekking tot belangrijke verslaggevingspraktijken geëvalueerd, en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Wij zijn van mening dat de verslaggevingsvraagstukken en de toegepaste inschattingen goed onderbouwd en redelijk zijn, en consistent zijn gebruikt.
- De verslaggevingsgrondslagen van uw gemeente zijn uiteengezet in de waarderingsgrondslagen in de jaarrekening 2025. De grondslagen zijn toegepast met inachtneming van de voorschriften zoals opgenomen in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten. De grondslagen zijn aanvaardbaar.
- Op basis van de Nederlandse wetgeving en de Nadere Voorschriften Controle- en Overige Standaarden (NVCOS) 720 is de accountant verplicht bepaalde werkzaamheden uit te voeren met betrekking tot het jaarverslag en de andere informatie die in de jaarstukken is opgenomen. Het jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening.

Frauderisico's

- De gemeente beschikt niet over een frauderisicoanalyse. Wij adviseren om een frauderisicoanalyse op te stellen. Tevens adviseren wij om centraal inzicht te verkrijgen in alle bestaande onderdelen van het frauderisicomangement en te evalueren of aanvullende maatregelen nodig zijn.
- Wij onderkennen in onze controle een frauderisico ten aanzien van management override of controls. Het management is door haar positie in staat om interne controles te omzeilen of te negeren, met het doel om boekhoudkundige gegevens te manipuleren en zo frauduleuze financiële overzichten op te stellen. Ook als de interne controles deugdelijk lijken te functioneren. Wij verrichten hiertoe gegevensgerichte controlewerkzaamheden uit. Tijdens onze controle 2025 zijn door ons geen fraudegevallen geconstateerd.
- Wij onderkennen in onze controle een frauderisico voor inkopen waarvoor indicaties bestaan dat deze zijn overeengekomen in strijd met de van toepassing zijnde interne procedures en Europese aanbestedingsrichtlijnen. Het risico bestaat dat sprake is van zelfverrijking, onrechtmatige bevoordeling van derden, het overbetalen voor goederen of diensten of betaling voor niet geleverde diensten of producten.

Overgang naar nieuwe financiële applicatie

- Het boekjaar 2025 is het tweede jaar met de nieuwe financiële applicatie ERPx. De applicatie wordt steeds beter benut, want de gemeente doet steeds meer ervaring op met het werken met de applicatie. Ten opzichte van 2024 zijn er ook meer functionaliteiten beschikbaar gekomen.

Overig

- Zie de bijlagen A bij dit accountantsverslag waaruit blijkt welke niet-gecorrigeerde bevindingen, onzekerheden en tekortkomingen in de toelichtingen wij hebben geconstateerd.
- In bijlage C is onze volledige onafhankelijkheidsbevestiging te vinden.

Bevindingen jaarrekeningcontrole

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw gemeente

De vermogenspositie van uw gemeente is verbeterd

Het BBV, de verslaggevingsregels voor gemeenten, maakt een duidelijk onderscheid tussen resultaatbepaling en resultaatbestemming. Alle baten en lasten dienen via het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening te lopen. Er mogen geen baten of lasten rechtstreeks in het eigen vermogen worden gemuteerd. De mutaties in het eigen vermogen vinden plaats door middel van de resultaatbestemming.

Het gerealiseerd saldo van baten en lasten over het boekjaar 2025 bedraagt € 5 miljoen. Per saldo is tussentijds € 2 miljoen aan de reserves onttrokken, zodat het uiteindelijk gerealiseerde resultaat over 2025 € 7 miljoen voordelig bedraagt. Dit resultaat is afzonderlijk vermeld onder het eigen vermogen in de balans.

In het overzicht hiernaast hebben wij de ontwikkeling van het eigen vermogen opgenomen. De omvang van het eigen vermogen bedraagt ultimo 2025 circa 62% van het balanstotaal (ultimo 2024: 61% van het balanstotaal) en is daarmee licht gestegen ten opzichte van 2024.

Saldo baten en lasten

Het feitelijke saldo van baten en lasten in een jaar is weergegeven als het gerealiseerde saldo van baten en lasten. Daarnaast kent de gemeente het gerealiseerde resultaat. Dit is het gerealiseerde saldo van baten en lasten plus of min de tussentijdse resultaatbestemming. Deze tussentijdse resultaatbestemming bestaat uit de onttrekkingen aan en stortingen in reserves gedurende het boekjaar. Deze mutaties in reserves vinden plaats op basis van door gemeenteraad genomen besluiten. Het gerealiseerde resultaat is dus mede het gevolg van de eerdere politieke besluitvorming. Wat het voorgaande concreet betekent voor uw gemeente hebben wij in het overzicht hiernaast weergegeven.

Eigen vermogen (x € 1 miljoen)	2022	2023	2024	2025
Eigen vermogen per 1 januari	222	223	224	224
Tussentijdse resultaatbestemming	-/- 5	-/- 10	-/- 13	-/- 2
Gerealiseerd resultaat	6	11	13	7
Saldo van baten en lasten	1	1	0	5
Eigen vermogen per 31 december	223	224	224	229

Exploitatieresultaat (x € 1 miljoen)

Totale baten	304
Totale lasten	-/- 299
Saldo baten en lasten	5
Af: stortingen in reserves	-/- 14
Bij: onttrekkingen aan reserves	16
Saldo mutaties reserves	2
Gerealiseerd resultaat	7

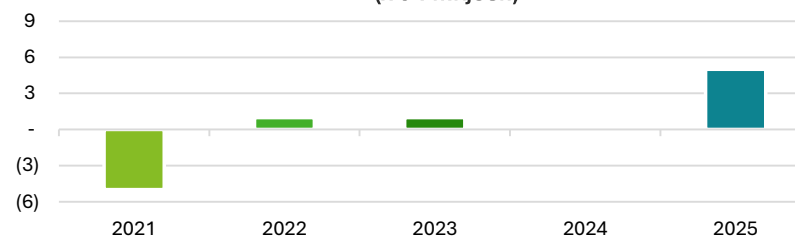
Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw gemeente

Het overzicht van baten en lasten over het boekjaar 2025 laat een gerealiseerd saldo van baten en lasten van € 5 miljoen voordelig zien, ten opzichte van een begroot nadelig saldo van € 7 miljoen (begroting na wijziging).

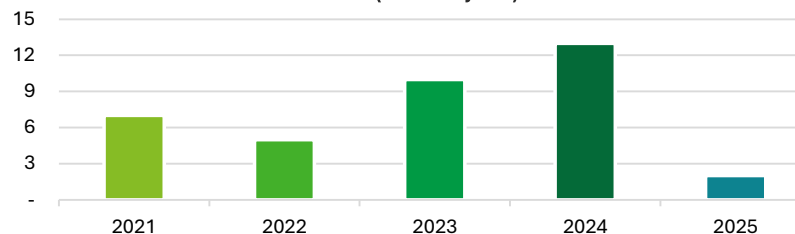
De jaarrekening 2025 sluit – na verwerking van de mutaties in reserves – met een voordelig gerealiseerd resultaat van circa € 7 miljoen.

In de programmaverantwoording geeft het college per ambitie op hoofdlijnen een verklaring voor de gerealiseerde afwijkingen ten opzichte van de begroting na wijziging. In de paragraaf bedrijfsvoering heeft het college de rechtmatigheid van de begrotingsafwijkingen nader toegelicht.

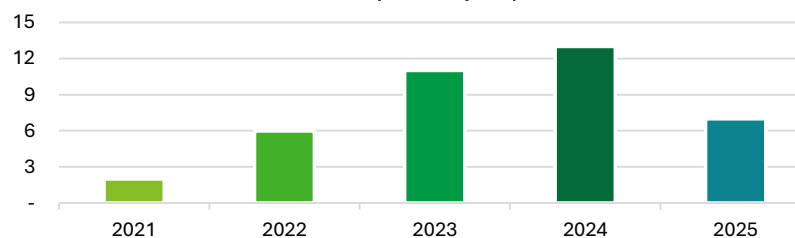
Gerealiseerd saldo baten en lasten
(x € 1 miljoen)

Mutaties in reserves
(x € 1 miljoen)

Gerealiseerd resultaat
(x € 1 miljoen)

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw gemeente

Solvabiliteit

De solvabiliteit geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Als sprake is van een forse schuld en veel eigen vermogen (totaal van algemene en bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente.

Netto schuldquote

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de 'druk' van de rentelasten en aflossingen op de exploitatie.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van de financiële positie is ook van belang te kijken naar de structurele baten en lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de het saldo van de structurele baten en lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van leningen) te dekken.

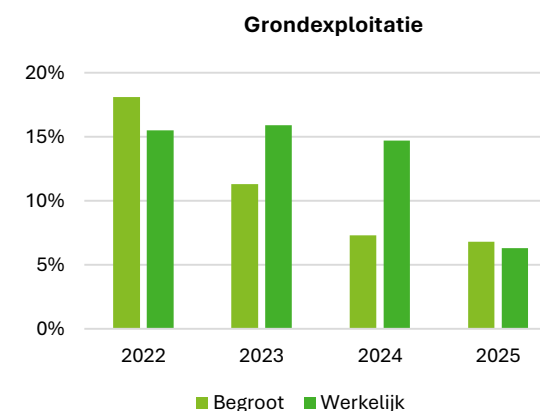
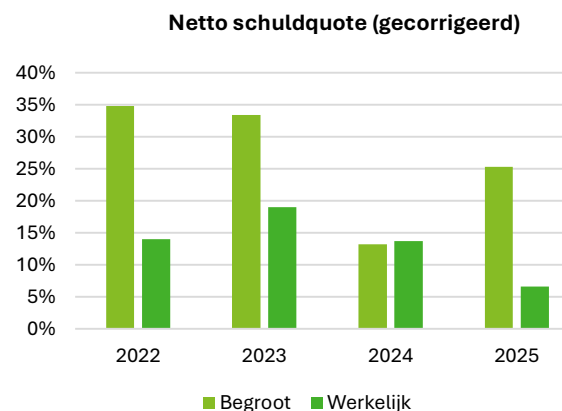
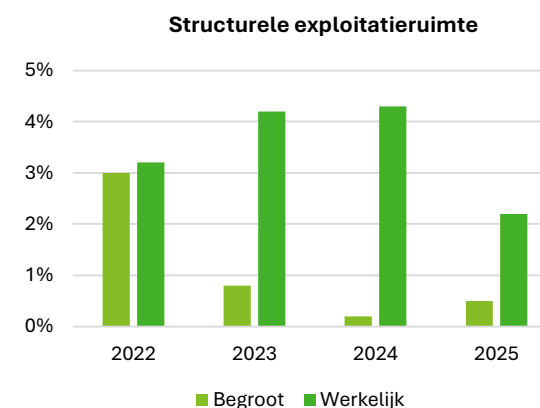
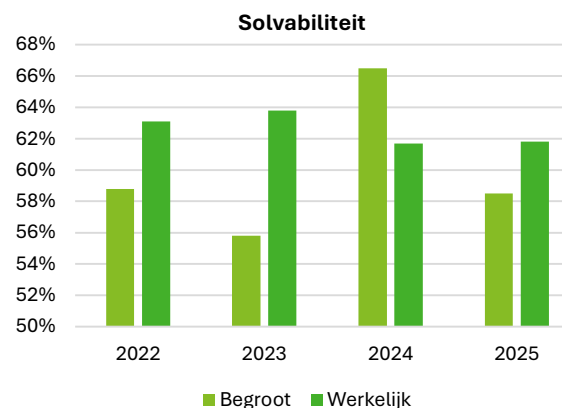
Grondexploitatie

Dit kengetal geeft aan hoe groot de grondpositie is ten opzichte van de jaarlijkse (geraamde) baten. Het kengetal is een indicator van de boekwaarde van de grondexploitaties die nog terugverdiend moeten worden. Een lager kengetal betekent dat de verhouding tussen de boekwaarde van de grondexploitaties en de totale opbrengsten gunstiger is geworden.

Conclusie

De gemeente heeft relatief veel eigen vermogen en weinig schulden. De realisatie van de structurele exploitatieruimte en de grondexploitatie ligt hoger dan begroot als gevolg van het niet volledig realiseren van de begroting. De financiële positie van de gemeente is gezond.

Kengetallen voor gemeente Leidschendam-Voorburg | Begroot en werkelijk over de periode 2022-2025

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw gemeente

Voorspellende waarde van uw begroting

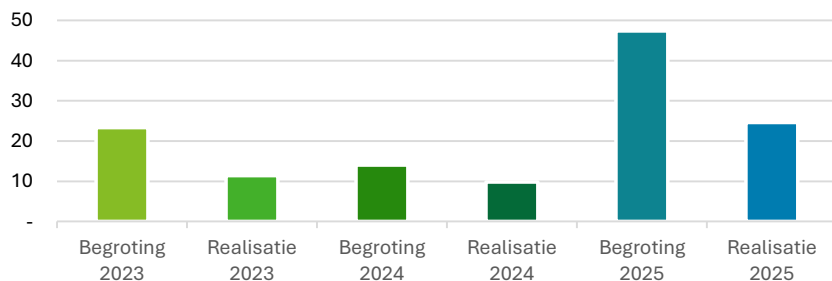
De begroting is voor uw gemeente een belangrijk sturingsinstrument. Het is een kaderstellend document waarmee de gemeenteraad financiële en beleidsmatige kaders vaststellen waarbinnen het college haar beleid en doelen kan realiseren.

De gemeenteraad heeft de focus gelegd op het realiseren van de gestelde doelen. De realiteit hiervan is echter niet altijd in balans met de beschikbare capaciteit en mogelijkheden. Hiermee is de begroting meer gebaseerd op uw politiek-bestuurlijke ambities dan op wat uw gemeente daadwerkelijk met de beschikbare middelen en capaciteit kan realiseren.

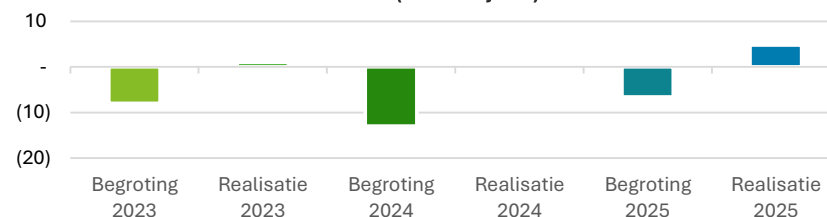
De gerealiseerde lasten zijn 3% lager dan geraamd. De werkelijke baten zijn 1% hoger dan geraamd. Het saldo van baten en lasten is € 5 miljoen voordelig, terwijl een nadelig saldo van € 7 miljoen was geraamd.

Ook bij de investeringen is sprake van een verschil tussen begroting en realisatie. De geraamde uitgaven 2025 bedragen € 47 miljoen, terwijl in werkelijkheid € 25 miljoen is uitgegeven (circa 52%). In de jaarrekening is een toelichting opgenomen over de belangrijkste verschillen tussen begroting en realisatie en over de belangrijkste oorzaken van het verschillen. Het realistisch ramen van de investeringen blijft een aandachtspunt voor de gemeente. Wij adviseren de gemeenteraad om keuzes te maken en zodoende focus aan te brengen in het investeringsprogramma.

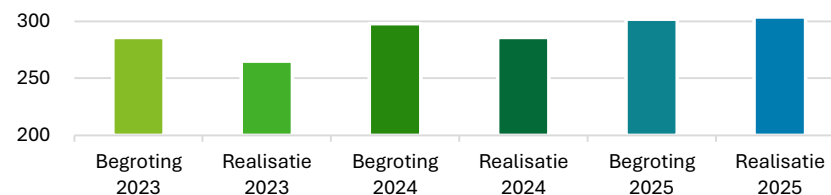
Investerings (im)materiele vaste activa | Begroting vs realisatie (x € 1 miljoen)

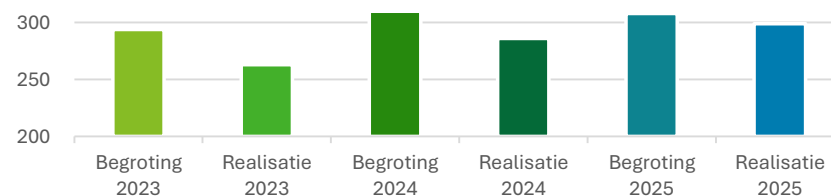
Saldo baten en lasten | Begroting vs realisatie (x € 1 miljoen)

Baten | Begroting vs realisatie (excl. mutaties reserves) (x € 1 miljoen)

Lasten | Begroting vs realisatie (excl. mutaties reserves) (x € 1 miljoen)

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw gemeente

Het weerstandsvermogen is afgenomen

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit op basis van de door de gemeente geschatte risico's. De beschikbare weerstandscapaciteit is in 2025 toegenomen en het risicoprofiel is afgenomen. De ratio weerstandsvermogen is daardoor met 2,7 toegenomen naar 8,3. Een score van 8,3 is ruim voldoende voor het kunnen afdekken van de onderkende risico's.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De door uw gemeente berekende beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt ultimo 2025 € 73,5 miljoen (2024: € 61,8 miljoen). De beschikbare weerstandscapaciteit is toegenomen ten opzichte van voorgaand jaar.

Benodigde weerstandscapaciteit (risicoprofiel)

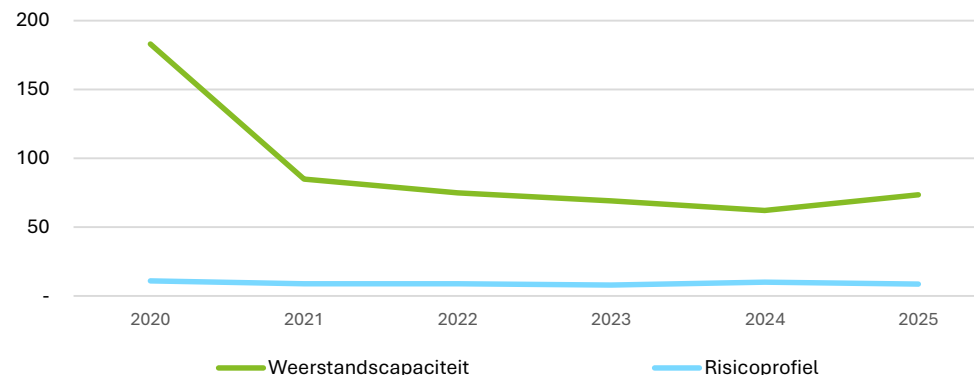
De inventarisatie van risico's – die in de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' van het jaarverslag is opgenomen – geeft een indicatie van de financiële omvang van de belangrijkste (specifieke) risico's, inclusief een schatting van de kans dat het geïdentificeerde risico zich voordoet, om daarmee de benodigde weerstandscapaciteit te kunnen bepalen. Daarbij geeft het college een doorlopend inzicht in de grootste risico's (qua financiële impact en kans) voor uw gemeente, en is vermeld welke risico's zijn vervallen en/of nieuw zijn geïdentificeerd. Ook is een inhoudelijke toelichting gegeven op nieuw gedefinieerde en gewijzigde risico's in de top van de belangrijkste risico's.

Uw gemeente heeft op basis van deze risico-inventarisatie berekend wat de benodigde weerstandscapaciteit is. Het berekende bedrag voor specifieke risico's bedraagt € 8,8 miljoen (2024: € 9,9 miljoen). Ten opzichte van 2024 is hiermee sprake van een afname.

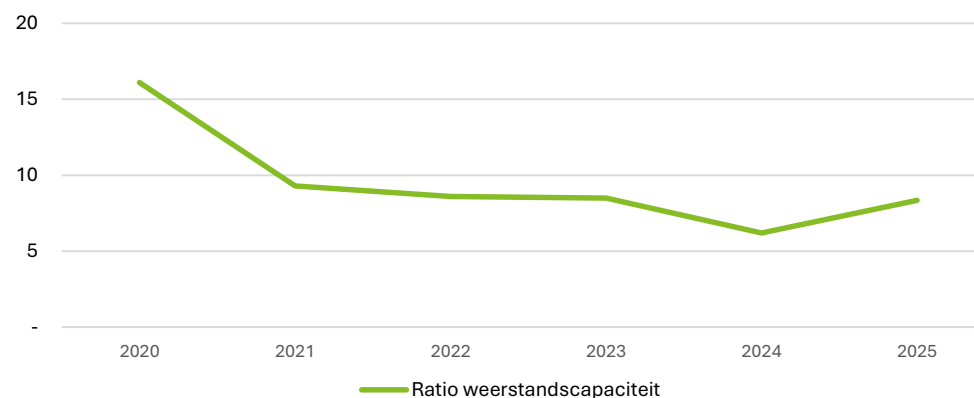
Uw weerstandscapaciteit van € 73,5 miljoen is toereikend in relatie tot de berekende risico's van € 8,8 miljoen. Dit heeft het college inhoudelijk nader toegelicht in de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' van het jaarverslag.

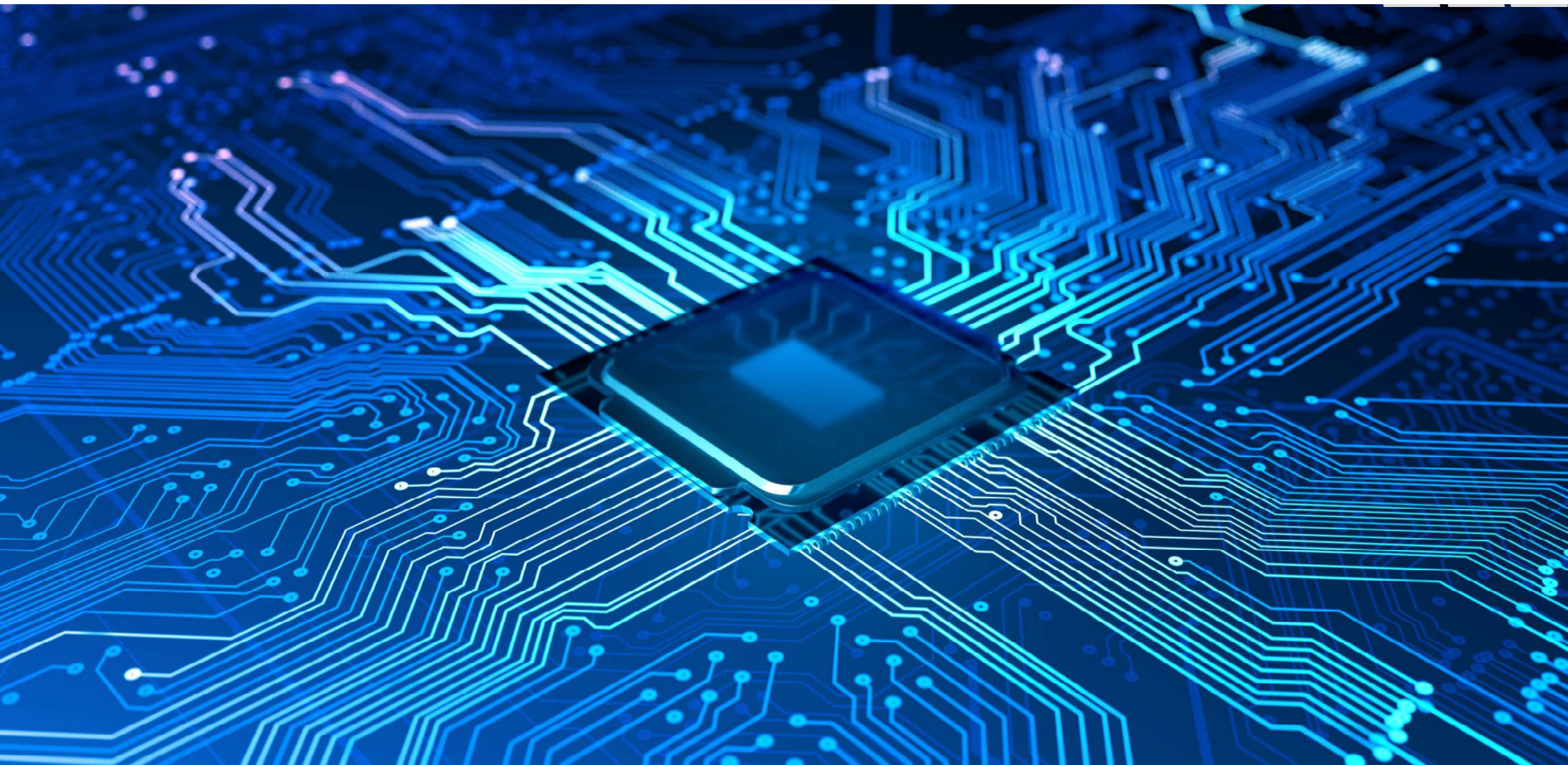
De ontwikkeling van de weerstandscapaciteit en het risicoprofiel in de periode 2020 tot en met 2025 is weergegeven in de grafieken op deze pagina. De daling in 2021 is het gevolg van het vormen van diverse bestemmingsreserves voor een bedrag € 97 miljoen uit de verkoopopbrengst van de aandelen Eneco.

Weerstandscapaciteit
(x € 1 miljoen)

Ratio weerstandscapaciteit

Rechtmatigheidsverantwoording

Het college van burgemeester en wethouders heeft in de jaarrekening een rechtmatigheidsverantwoording opgenomen, waarin zij zich verantwoordt over de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties (inclusief begrotingsrechtmatigheid). Een uitgebreidere toelichting op de onrechtmatigheden en de vervolgacties om deze op te lossen en te voorkomen is opgenomen in de paragraaf bedrijfsvoering van het jaarverslag.

Verantwoordings- en rapportagegrens

De gemeenteraad heeft via de controleverordening de verantwoordings- en rapportagegrens vastgesteld. De verantwoordingsgrens heeft het college van burgemeester en wethouders gehanteerd bij het opmaken van de rechtmatigheidsverantwoording en de uiteindelijke conclusie daaromtrent. Fouten en onduidelijkheden die de verantwoordingsgrens niet overschrijden, zorgen voor een positieve uiting van het college waaruit blijkt dat de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen. De rapporteringsgrens bepaalt de diepgang van de toelichting van het college in de paragraaf bedrijfsvoering.

Uit de in de jaarrekening opgenomen rechtmatigheidsverantwoording blijken geen onrechtmatigheden welke de verantwoordingsgrens te boven gaan.

Normenkader

Het college heeft het van toepassing zijnde normenkader in kaart gebracht via het normen- en toetsingskader 2025. Dit kader is door de gemeenteraad vastgesteld in haar vergadering van 10 maart 2026. Wij hebben vastgesteld dat dit normenkader leidend is geweest voor het college om te komen tot de rechtmatigheidsverantwoording en de toelichtingen in de paragraaf bedrijfsvoering.

De gemeenteraad heeft in de financiële verordening bepalingen laten opnemen over de diepgang van rapporteren over rechtmatigheid en de wijze waarop het college om dient te gaan met begrotingsafwijkingen. Deze komen hierna nader aan bod.

Begrotingscriterium

Bij de rechtmatigheidsverantwoording vormt het begrotingscriterium een belangrijk toetsingscriterium. Financiële beheershandelingen, die ten grondslag liggen aan de baten, lasten en balansmutaties, dienen tot stand te zijn gekomen binnen de grenzen van de geautoriseerde begroting en de hiermee samenhangende programma's (begrotingscriterium). Uitgangspunt hiervoor is het niveau waarop de gemeenteraad de budgetten voor de lasten en de kredieten voor de investeringen geautoriseerd heeft. In de begroting zijn de bedragen voor de lasten en baten vermeld die door de gemeenteraad zijn vastgesteld.

De gemeenteraad en het college van burgemeester en wethouders hebben afspraken gemaakt in welke situaties lastenoverschrijdingen acceptabel zijn. Lastenoverschrijdingen zijn en blijven onrechtmatig, maar zijn onder voorwaarden acceptabel wat betekent dat het college deze niet hoeft toe te lichten in de paragraaf bedrijfsvoering.

Wij hebben vastgesteld dat het college een analyse van de overschrijdingen van de programma's en de kredieten heeft uitgevoerd.

Begrotingsrechtmatigheid

De gemeenteraad stelt de budgetten volgens de financiële verordening vast op het niveau van programma's. Uit de rechtmatigheidsverantwoording blijkt dat het college niet rechtmatig heeft gehandeld als gevolg van lastenoverschrijdingen ad € 1,2 miljoen.

Het college heeft de overschrijding in de paragraaf bedrijfsvoering toegelicht en vermeld of de overschrijdingen op basis van de criteria in de financiële verordening acceptabel zijn. Indien een overschrijding of een deel daarvan voldoet aan de door de raad vastgestelde criteria, dan betekent dat deze overschrijding op voorhand door de gemeenteraad is geaccepteerd. Een bedrag van € 0,6 miljoen is als acceptabel aangemerkt.

Het resterend deel van de overschrijdingen bedraagt € 0,6 miljoen en voldoet niet aan de criteria. Dit bedrag is zodoende niet op voorhand acceptabel. Deze overschrijdingen zijn toereikend toegelicht in de paragraaf bedrijfsvoering.

Overzicht van de onrechtmatigheden			
Criterium	Onderwerp	Omvang Onrechtmatigheid	Waarvan acceptabel
Begrotingscriterium	Overschrijdingen van begrote lasten	€ 1,2 miljoen	€ 0,6 miljoen
	Overschrijding van kredieten	€ 0,1 miljoen	€ 0,0 miljoen
	Mutaties eigen vermogen	-	-
Voorwaardecriterium	Aanbestedingen (Europese drempels)	€ 0,7 miljoen	-
M&O criterium		-	-
Totaal		€ 2,0 miljoen	€ 0,6 miljoen

Rechtmatigheidsverantwoording

Kredietoverschrijdingen

In de jaarrekening is een overschrijding van de kredieten gerapporteerd van ruim € 0,1 miljoen. Dit bedrag is grotendeels niet acceptabel, maar blijft onder de rapportagetolerantie en is daarom niet toegelicht in de paragraaf bedrijfsvoering.

Voorwaardencriterium

Het voorwaardencriterium heeft betrekking op de eisen die worden gesteld aan de uitvoering van de financiële beheershandelingen. De eisen c.q. voorwaarden zijn afkomstig uit de relevante wet- en regelgeving zoals opgenomen in het normen- en toetsingskader, en hebben betrekking op aspecten als doelgroep, termijn, grondslag, administratieve bepalingen, normbedragen, bevoegdheden, bewijsstukken, recht, hoogte en duur.

Gemeenten stellen via de financiële verordening en/of onderliggende nota's kaders vast die van invloed zijn op verslaggeving. Het gaat hier om de invulling van de ruimte die het BBV geeft voor eigen gemeentelijke kaders. Denk hierbij aan grenzen voor het activeren van investeringen, afschrijvingstermijnen, omgang met reserves en voorzieningen en dergelijke. Deze vallen onder het getrouwe beeld en vallen per definitie onder de reikwijdte van de reguliere accountantscontrole. Ook voorwaarden die direct van invloed zijn op de verslaggeving c.q. het getrouwe beeld van de jaarrekening worden niet opgenomen in de rechtmatigheidsverantwoording. Hierbij kan worden gedacht aan het niet naleven van voorwaarden met betrekking tot recht, hoogte, duur, termijnen, normbedragen, doelgroep en grondslag bij bijvoorbeeld subsidies, inkomensoverdrachten en het opleggen van belastingen dat tot gevolg heeft dat de bijhorende lasten of opbrengsten onjuist of onvolledig zijn. Het niet naleven van deze voorwaarden heeft direct invloed op het getrouwe beeld van deze posten in de jaarrekening.

Die onderwerpen die niet onder het getrouwheidsoordeel van de accountant vallen, hebben we op de volgende pagina nader toegelicht inclusief de wijze waarop het college deze in haar werkzaamheden heeft betrokken.

Aanbestedingen

Uw gemeente voert in het kader van de controle op de naleving van de Europese aanbestedingsregels jaarlijks een uitgebreide 'spendanalyse' uit. De eigen inkoopregels zijn geen onderdeel van het normenkader en zijn zodoende niet betrokken in de rechtmatigheidsverantwoording. Dit betekent dat de rechtmatigheidsverantwoording betrekking heeft op de juiste marktbenadering bij inkoopopdrachten waarvan de geraamde totale uitgaven boven de Europese drempel liggen. De drempel 2025 voor diensten en leveringen bedraagt € 221.000. De drempel 2025 voor werken bedraagt € 5.538.000.

Wij hebben in samenwerking met de verbijzonderde interne controle geconstateerd dat enkele inkoopopdrachten onrechtmatig zijn aanbesteed. De onrechtmatigheden zijn inkoopopdrachten die niet via een Europese aanbestedingsprocedure op de markt zijn gezet, terwijl dat wel had moeten. De onrechtmatigheid 2025 bedraagt ruim € 0,7 miljoen. Hiervan heeft € 0,5 miljoen betrekking op uitgaven op opdrachten die in een voorgaand jaar al als onrechtmatig zijn aangemerkt. Een bedrag van € 0,2 miljoen heeft betrekking op twee nieuwe aanbestedingsfouten 2025.

De onrechtmatigheden hebben betrekking op de gladheidsbestrijding en het raadsinformatiesysteem. De opdrachten zijn in het verleden rechtmatig gegund, maar beide opdrachten zijn na de gunning in de loop der jaren wezenlijk gewijzigd. Een wezenlijke wijziging van een bestaande inkoopopdracht is niet toegestaan, want dan is sprake van een nieuwe aan te besteden opdracht. Wij hebben bij het college aangedrongen op het nemen van herstelmaatregelen. Enerzijds moeten de geconstateerde fouten opgelost worden door bijvoorbeeld nieuwe aanbestedingen uit te schrijven. Anderzijds zijn er maatregelen in het proces nodig om herhaling te voorkomen. Mogelijke maatregelen zijn het verplicht inschakelen van inkoopadviseurs en het monitoren van de naleving van de inkoopregels door middel van een spendanalyse door de inkoopadviseurs in samenwerking met de verbijzonderde interne controle.

Misbruik en oneigenlijk gebruik

Het criterium misbruik en oneigenlijk gebruik speelt een belangrijkere rol in de rechtmatigheidsverantwoording dan dat het deed in de rechtmatigheidscontrole van de accountant. Bij dit criterium gaat het om het voorkomen, signaleren en corrigeren van misbruik en oneigenlijk gebruik van gemeentelijke voorzieningen. De verhoogde aandacht voor dit criterium vloeit voort uit de affaire rondom de kinderopvangtoeslag en heeft ten doel om het beleid en de maatregelen in het kader van het voorkomen van misbruik en oneigenlijk gebruik expliciet te maken aan de bestuurstafel.

Bij uw gemeente is dit criterium onder andere relevant in het kader van de Participatiewet, Jeugdzorg, WMO en subsidieverstrekingen. De gemeente heeft in 2025 een misbruik- en oneigenlijk gebruik beleid (M&O-beleid) vastgesteld. Een M&O-beleid is belangrijk voor de organisatie, omdat dit de kaders zijn voor preventie, toezicht en naleving. Het college meldt dat ten aanzien van het M&O-beleid geen significante tekortkomingen geconstateerd zijn. Wij delen deze conclusie, maar vragen aandacht voor een betere onderbouwing en voor een uitgebreidere uiteenzetting van het onderwerp in de paragraaf bedrijfsvoering.

Fraude, integriteit, en naleving wet- en regelgeving

De beoordeling door het college burgemeester en wethouders van het risico van materiële fouten in de jaarrekening als gevolg van fraude of van het overtreden van wet- en regelgeving

Bij onze controle vragen wij het college jaarlijks inzicht te geven in de eigen inschatting van het risico dat de jaarrekening een materiële afwijking kan bevatten door fraude of het overtreden van wet- en regelgeving, inclusief de aard, omvang en frequentie van de inschattingen, het proces dat het college daarbij hanteert, en de communicatie daarover met het personeel en de gemeenteraad. Tijdens deze gesprekken heeft de organisatie aangegeven zich bewust te zijn van frauderisico's.

De gemeente heeft geen frauderisicoanalyse opgesteld. De frauderisicoanalyse is een instrument om ambtelijk en bestuurlijk de belangrijkste frauderisico's te bespreken en de risicobereidheid en de effectiviteit van de interne beheersingsmaatregelen te evalueren. De risicobereidheid is de mate waarin het bestuur bereid is risico's te lopen.

Alleen een frauderisicoanalyse zou overigens onvoldoende zijn voor een organisatie als uw gemeente. Goed frauderisicomanagement bestaat namelijk uit fraudepreventie, fraudedetectie en frauderesponsie. De gemeente heeft verschillende maatregelen in het kader van fraudepreventie getroffen, zoals de lopende actualisatie van het integriteitsbeleid. De gemeente heeft ook maatregelen getroffen in het kader van fraudedetectie en frauderesponsie, maar een centraal uitgewerkt fraudebeleid ontbreekt. Wij adviseren om een centraal frauderisicobeleid op te stellen inclusief een frauderisicoanalyse.

Fraude en integriteit

Jaarlijks verkrijgen wij inzicht in de zakelijke integriteitsmeldingen, die wij vervolgens doorspreken met uw coördinator integriteit. Wij hebben op basis van deze bespreking tijdens de jaarrekeningcontrole geen aanwijzingen voor fraude geconstateerd.

Geen wijzigingen in onze initiële inschatting van het frauderisico en geen aanwijzingen voor fraude

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en detecteren van fraude berust bij het college van burgemeester en wethouders, inclusief het invoeren en onderhouden van interne beheersingsmaatregelen voor de betrouwbaarheid van de financiële verslaggeving, de werking en efficiency van de bedrijfsvoering, en de naleving van de van toepassing zijnde wet- en regelgeving. Als accountant verkrijgen wij een redelijke, maar geen absolute, zekerheid dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat, als gevolg van fraude of fouten.

Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten, doordat sprake kan zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen of verkeerd voorstellen van zaken, of het doorbreken van de interne beheersing. Onze controle is uitgevoerd met een hoge, maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraudes hebben ontdekt.

Wij hebben de accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en professionele oordeelsvorming toegepast, in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Overige controlewerkzaamheden

Wij onderkennen in onze controle alleen een frauderisico van management override of controls. Het management is door haar positie in staat om interne controles te omzeilen of te negeren, met het doel om boekhoudkundige gegevens te manipuleren en zo frauduleuze financiële overzichten op te stellen. Ook als de interne controles deugdelijk lijken te functioneren.

Wij hebben tijdens de jaarrekeningcontrole 2025 de volgende werkzaamheden verricht gericht op significante frauderisico's:

- Wij hebben de boekingsregels 2025 onderzocht met behulp van data analyse op kenmerken die kunnen duiden op frauduleuze boekingen. De boekingen die daaruit voortkomen zijn in detail onderzocht.
- Wij hebben de schattingen in de jaarrekening 2025 geëvalueerd. Schattingen vereisen de oordeelsvorming van het management en zijn zodoende vatbaar voor beïnvloeding.
- Wij hebben aanvullende controlewerkzaamheden uitgevoerd voor inkopen die zijn overeengekomen in strijd met de van toepassing zijnde Europese aanbestedingsrichtlijnen. Wij hebben onderzoek gedaan naar het risico van onrechtmatige bevoordeling van derden.

Deze controlewerkzaamheden hebben geen aanwijzingen voor fraude opgeleverd.

Voorraad onderhanden werk (grondexploitatie)

De voorraad onderhanden werk

De balanspost met de belangrijkste schattingen in de jaarrekening betreft de voorraad onderhanden werk, waaronder de bouwgronden in exploitatie (grondexploitatie). Deze balanspost is door het saldo ultimo 2025 ad € 19,3 miljoen relevant voor de accountantscontrole, maar ook door de schattingen die een rol spelen bij het ramen van de nog te realiseren baten ad € 44,1 miljoen en lasten ad € 21,2 miljoen. De nog te realiseren baten en lasten vormen samen met de boekwaarde de basis voor de waardering in de jaarrekening, oftewel het verwachte resultaat bij afsluiting van de projecten. Dit leidt tot een voorziening indien het college verwacht dat het project verlieslatend is en tot (tussentijdse) winstneming bij een verwachte winst. Voor de waardering van grondexploitatie dient de gemeente per individueel project te bepalen of de gemeente de boekwaarde plus de in de toekomst nog te realiseren baten en lasten, naar beste schatting, terugverdiend. Ultimo 2025 gaat het om drie individuele projecten exclusief de nog te leveren gronden aan Leidschendam Centrum VOF.

De gemeente Leidschendam-Voorburg schat ultimo 2025 in dat de totale omvang van de niet terug te verdienen kosten op de gehele grondexploitatie circa € 8,7 miljoen bedragen (2024: € 7,9 miljoen). Hiervoor is een voorziening getroffen en dit ziet vooral toe op het project Vlietvoorde. De voorziening is in mindering gebracht op de boekwaarde van de bouwgronden in exploitatie.

Het controleproces van de waardering van de voorraad onderhanden werk

De risico's voor de grondexploitatie zijn in essentie terug te brengen tot vijf P's:

- **Planning:** is de tijdsplanning van de projecten afgestemd op de (on)mogelijkheden in de markt. Immers, de marktbehoefte bepaalt welke projecten op welk moment te realiseren zijn.

- **Programmering:** in de afgelopen jaren hebben economische ontwikkelingen geleid tot belangrijke wijzigingen in vooral de woningbehoefte. Is er een kritische analyse gemaakt van de 'mix' van woningen (huur, koop, vrije kavels, appartementen, etc.) in de projecten, in relatie tot de huidige marktvraag in de gemeente?
- **Prijs:** de verkoopprijzen van woningen, en dus van grond, hebben langere tijd onder druk gestaan. Deze situatie is omgeslagen in een grote vraag naar woningen en grond, waardoor de grondprijs zich in een hoog tempo in positieve zin ontwikkelt. Is afgewogen welke prijzen kunnen worden gehandhaafd en welke grondprijzen bovenwaarts moeten worden bijgesteld als gevolg van de grotere vraag en de positieve marktontwikkelingen?
- **Plankosten:** door de toenemende vraag naar woningen en dus naar bouwcapaciteit is sprake van een toenemende stijging van de bouwkosten. Is afgewogen welke prijzen kunnen worden gehandhaafd en welke prijzen bovenwaarts moeten worden bijgesteld als gevolg van de grotere vraag en de hierbij horende prijsontwikkelingen?
- **Parameters:** zijn de parameters voor kosten en opbrengstenstijgingen opportuun, beredeneerd vanuit de huidige situatie en de best mogelijke inschatting van de toekomstige ontwikkeling van de grondprijzen en de plankosten?

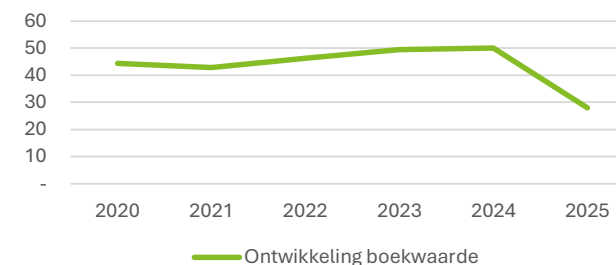
De 5 P's vormen de basis voor de actualisatie van de grondexploitatie zoals opgenomen in uw paragraaf 'Grondbeleid'.

Analyse grondexploitaties

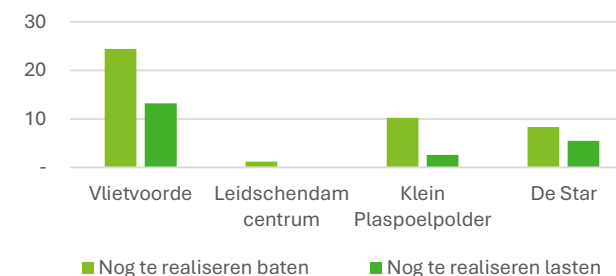
Uit naastgelegen figuur blijkt dat de boekwaarde van de bouwgronden in 2025 sterk is gedaald. Dit is het gevolg van de grondverkoop die in 2025 zijn geëffectueerd.

De actualisatie van de grondexploitaties per 31 december 2025 heeft niet geleid tot grote mutaties in de totale baten en lasten (boekwaarden + ramingen).

Totale boekwaarde bouwgronden in exploitatie exclusief verliesvoorziening (x € 1 miljoen)

Overzicht nog te realiseren baten en lasten per project (x € 1 miljoen)

Voorraad onderhanden werk (grondexploitatie)

Bij onze beoordeling van de door de gemeente gehanteerde veronderstellingen voor het actualiseren van de grondexploitaties – vooral de uitgangspunten voor planning (fasering), programmering en prijsbeleid, maar ook de parameters voor kosten- en opbrengstenstijging en de gehanteerde rekenrente (rente-omslagmethode), hebben wij het volgende in overweging genomen:

- Of de afzonderlijke veronderstellingen redelijk lijken, onderling afhankelijk en intern consistent zijn, en of de veronderstellingen redelijk lijken wanneer ze collectief of in samenhang met andere veronderstellingen worden beschouwd.
- Of de veronderstellingen in de markt de waarneembare veronderstellingen op passende wijze weerspiegelen, met andere woorden: is er consistentie met de algemene economische omgeving en de economische omstandigheden in/bij de gemeente?
- Of de veronderstellingen aansluiten op de (vastgestelde) plannen (besluiten) van de raad.
- Of de veronderstellingen consistent zijn met de ervaringscijfers van de gemeente (met andere woorden: is historische informatie representatief voor toekomstige situaties?).

De grondexploitaties zijn door het college voor de jaarrekening 2025 opnieuw doorgerekend (geactualiseerd) en waar nodig zijn de verwachtingen bijgesteld, waarmee tevens is beoordeeld of het onderhanden werk in de jaarrekening op een juiste wijze is gewaardeerd, en of er mogelijk een (aanvullende) verliesvoorziening noodzakelijk is.

Tussentijdse winstneming

In juli 2019 heeft de commissie BBV de notitie 'Grondbeleid in begroting en jaarstukken' gepubliceerd. Hierin is opgenomen dat gemeente voor tussentijdse winstneming de 'Percentage Of Completion methode' (POC-methode) moeten toepassen. Hierbij geldt dat gemeenten, indien aan een aantal voorwaarden is voldaan, tussentijds winst moeten nemen.

Voor het toepassen van de POC-methode is het van belang dat uw gemeente het resultaat betrouwbaar kan schatten. Ook moet er sprake zijn van verkochte grond en gerealiseerde kosten.

Op grond van de POC-methode heeft uw gemeente in het boekjaar 2025 terecht geen tussentijdse winst genomen op de grondexploitatie. Er zijn namelijk geen grondverkopten gerealiseerd in het enige plan met een verwacht positief saldo (De Star).

Belangrijkste bevindingen inzake waardering grondexploitaties

Als onderdeel van de controle van de waardering van de bouwgronden in exploitatie voeren wij een risicoanalyse uit ter bepaling van het risicoprofiel van de individuele grondexploitaties en de hierdoor bestaande kans op een materiële fout in de waardering ervan. Hierbij betrekken wij de huidige boekwaarde, het geprognosticeerde resultaat, en de aard en omvang van de nog te realiseren baten en lasten (liggen hier bijvoorbeeld al contracten of overeenkomsten aan ten grondslag of niet).

Naast de hiervoor genoemde elementen spelen bij de risicoclassificatie van de individuele projecten ook de aard van het project, de programmering en de doorlooptijd een belangrijke rol.

Zo zorgt binnenstedelijke herstructurering normaliter voor een grotere complexiteit, doordat de gemeente de bestaande ruimte herontwikkelt en dit type projecten hierdoor (financieel gezien) gevoeliger is voor risico's dan volledig nieuw uit te leggen locaties. Een langere doorlooptijd van de projecten zorgt voor een hoger risicoprofiel, doordat de schatting van kosten en opbrengsten van de projecten subjectiever is naarmate de doorlooptijd toeneemt.

Op grond van onze risicoanalyse hebben wij geconcludeerd dat de grondexploitatie Vlietvoorde het belangrijkste project binnen uw gemeente is. Wij hebben alle grondexploitaties voor onze controle geanalyseerd en – waar wij dat noodzakelijk achten op grond van onze professionele oordeelsvorming – geselecteerd voor nadere controle.

Van deze projecten hebben wij de aannemelijkheid van de nog te realiseren kosten en opbrengsten getoetst en is tevens de getroffen verliesvoorziening gecontroleerd.

De uitgangspunten die in de grondexploitaties en dus in de jaarrekening 2025 zijn verwerkt, zijn door ons getoetst en als aannemelijk aangemerkt

Wij hebben op grond van de door ons verrichte werkzaamheden inzake de waardering van de grondexploitaties vastgesteld dat uw gemeente:

- Beschikt over actuele ramingen van de nog te realiseren baten en lasten.
- Beschikt over een deugdelijke onderbouwing van de gehanteerde uitgangspunten in de grondexploitaties.
- Een niet onaannemelijk niveau heeft bepaald van de nog te maken plan- en civiele kosten.

De uitgangspunten die in de geactualiseerde grondexploitaties en dus in de jaarrekening 2025 zijn verwerkt, zijn door ons getoetst en als aannemelijk aangemerkt.

Verder merken wij volledigheidshalve op dat wij voor de waardering van de grondexploitatie per 31 december 2025 de per die datum vastgestelde projectkaders en genomen besluiten hebben betrokken bij de controle van de waardering. Er is (terecht) geen rekening gehouden met de effecten van eventuele toekomstige, nog vast te stellen, ambities van uw gemeente.

Sociaal domein

Zorg in natura

De gemeente heeft voor de uitvoering van de WMO en de Jeugdzorg overeenkomsten gesloten met zorgaanbieders. De zorgaanbieders verantwoorden jaarlijks hun productie door middel van een productie-verantwoording aan de gemeente (WMO) of het Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden (Jeugdwet). Het servicebureau legt vervolgens verantwoording af aan de deelnemende gemeenten.

Afhankelijk van de omvang van de productie moet de zorgaanbieder de jaarlijkse verantwoording voorzien van een controleverklaring van een accountant. De accountant van de zorgaanbieder controleert of de zorg feitelijk is geleverd. Op deze manier verkrijgt de gemeente en het Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden zekerheid over de rechtmatigheid van de zorgkosten inclusief de prestatielevering.

De verantwoordingsinformatie komt niet eerder beschikbaar dan in maart van het volgende jaar. Dat betekent dat de informatie pas laat voor de gemeente beschikbaar komt. Bij de jeugdzorg is de gemeente bovendien afhankelijk van het Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden. De gecontroleerde informatie over de jeugdzorg 2025 is later dan gepland beschikbaar gekomen. Dit blijft een grote afhankelijkheid voor uw gemeente voor het afronden van het jaarrekeningproces.

De gemeente is dus afhankelijk van informatie van zorgaanbieders die de gemeente achteraf ontvangt. Het stelt de gemeente onvoldoende in staat om tussentijds te monitoren en bij te sturen. Bij veel gemeenten zijn inmiddels maatregelen getroffen die de productieverantwoordingen overbodig maken, waardoor een gemeente tijdiger en over kwalitatief betere informatie over de zorglevering beschikt. Dit stelt de gemeente in staat om eerder bij te sturen.

Een mogelijke oplossing is het invoeren van een zogenaamd mandje van controlemaatregelen. De gemeente brengt dan een aantal bestaande en nieuwe maatregelen samen om vast te stellen dat de zorgaanbieders hun zorg hebben geleverd. Er is een scala van maatregelen beschikbaar, zoals data-analyse, een klachtenregistratie, keukentafelgesprekken, accounthoudergesprekken met de zorgaanbieders, klanttevredenheidsonderzoeken, fraudemeldingen, etc.

De gemeente Leidschendam-Voorburg heeft diverse maatregelen al ingevoerd, maar heeft de uitkomsten niet samengebracht, onderbouwd en voorzien van een conclusie ten aanzien van de vraag of de zorgaanbieders de zorg hebben geleverd. De maatregelen kunnen de gemeente informatie geven over de prestatielevering, de kwaliteit van de zorg en de hoogte van de kosten.

Een ander effect van het mandje van controlemaatregelen is dat de onzekerheid die de gemeente al jaren heeft over de prestatielevering als gevolg van het ontbreken van productieverantwoordingen en/of controleverklaringen van zorgaanbieders weggenomen kan worden.

De productieverantwoordingen inclusief controleverklaringen van de zorgaanbieders dekken namelijk niet de gehele zorg af, want:

- Kleine zorgaanbieders hoeven geen controleverklaring te overleggen.
- Enkele zorgaanbieders hebben (nog) geen productieverantwoording bij de gemeente aangeleverd.
- voor enkele zorgvoorzieningen wordt niet gewerkt met productieverantwoordingen, zoals PGB en woningaanpassingen.

Als gevolg van het ontbreken van productieverantwoordingen en omdat de bestaande en eventuele aanvullende maatregelen van de gemeente niet worden samengebracht tot een overkoepelende conclusie, bestaat er ook over 2025 een onzekerheid ten aanzien van de prestatielevering in het sociaal domein.

Over 2025 bedraagt de onzekerheid voor de WMO zorg in natura circa € 0,8 miljoen (2024: € 0,1 miljoen) en voor de Jeugdzorg zorg in natura circa € 2,1 miljoen (2024: € 0,3 miljoen).

Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden

Met de Gemeentelijke Accountantsdienst van de gemeente Den Haag die de controle op de lasten van de Jeugdhulp uitvoert zijn afspraken gemaakt voor het uitvoeren van een dossierreview. Twee accountants van de negen deelnemende gemeenten voeren een review uit. Op basis van de gemaakte afspraken zou een controleverslag uitgebracht worden, uiterlijk op 15 mei 2026. Het daadwerkelijke controleverslag is uitgebracht op 3 juni 2026. Dit heeft tot een vertraging geleid bij de uitvoering van de controle van de jaarstukken van uw gemeente. Als gevolg hiervan zijn niet alle financiële mijlpalen in uw bestuurlijke planning gerealiseerd. Het mandje van controlemaatregelen kan ook een oplossing zijn voor het Servicebureau, maar zal dan in regionaal verband opgepakt moeten worden.

PGB-bestedingen

De PGB-bestedingen WMO en Jeugdwet zijn belegd bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De PGB-bestedingen over 2025 bedragen circa € 1,2 miljoen (2024: € 1,3 miljoen). De SVB doet geen controle op de prestatielevering van de geleverde zorg. Dat moet uw gemeente zelfstandig vaststellen. Het college heeft hiervoor geen maatregelen getroffen en daarom bestaat er geen zekerheid over de prestatielevering door de zorgaanbieders. Zodoende zijn de PGB-bestedingen 2025 door ons aangemerkt als een onzekerheid van € 1,2 miljoen.

Speerpunten van commissie Rekening en Audit

Inleiding

De commissie Rekening & Audit heeft ons in haar vergadering van 17 november 2025 voor de jaarrekeningcontrole 2025 een drietal speerpunten meegegeven. Dit zijn:

- a) Europese aanbestedingen.
- b) IT-control (algemene IT-beheersing, IT-omgeving).
- c) Naleving van de nieuwe notities van de commissie BBV:
 - Rente
 - Grondbeleid
 - Overhead
 - Structurele en incidentele baten en lasten
 - Verbonden partijen

Wij hebben deze onderwerpen onderzocht en rapporteren hierover aan de commissie en de gemeenteraad. Het onderwerp aanbesteden is op pagina 18 behandeld. Voor de IT-controls verwijzen wij naar pagina 27. De naleving van de nieuwe notities van de commissie BBV komt aan bod op deze pagina.

Naleving van de nieuwe notities van de commissie BBV

De commissie heeft ons gevraagd te onderzoeken of de recente notities van de commissie BBV tijdig zijn verwerkt in de gemeentelijke P&C producten. Het gaat dan om de notities Rente, Grondbeleid, Overhead, Structurele en incidentele baten en lasten en Verbonden partijen.

Team Financiën heeft in dezelfde periode de notities van de commissie BBV doorgenomen met het doel om de financiële verordening te actualiseren. De aangepaste financiële verordening is op 3 februari 2026 door de gemeenteraad vastgesteld.

De hoofdconclusie is dat de gemeente Leidschendam-Voorburg de consequenties van de notities tijdig heeft verwerkt in de P&C producten. We lichten per notitie de belangrijkste bevindingen toe.

Rente

De rente wordt verantwoord op taakveld Treasury en wordt toegerekend aan de taakvelden waarop de vaste activa de grondexploitaties betrekking hebben. In overeenstemming met artikel 15 lid 1 van de financiële verordening wordt geen rente toegerekend over het eigen vermogen. De gemeente werkt zoals voorgeschreven met een omslagrente. De omslagrente wordt jaarlijks geactualiseerd en indien nodig gecorrigeerd (bij afwijking van 25% of meer).

Grondbeleid

De gemeente heeft een Nota Grondprijzen en een Nota Grondbeleid. Vanaf de begroting 2025 wordt de omslagrente gehanteerd voor het toerekenen van rente aan de grondexploitaties. De financiële verordening is hierop aangepast. De omslagrente is ook al toegepast in de jaarrekening 2024 (maar niet in de begroting 2024). Het concept van warme gronden speelt niet bij gemeente Leidschendam-Voorburg. Er is geen sprake van strategisch grondbezit.

Alle posities met betrekking tot faciliterende plannen zijn gepresenteerd onder de overige vooruit ontvangen bedragen en de overige overlopende activa in overeenstemming met de notitie Grondbeleid. We geven in overweging om de faciliterende plannen op te nemen in de jaarlijkse Rapportage Meerjaren Perspectief Grondexploitaties (MPG) 2026.

De toepassing van de punten van de notitie Grondbeleid zijn betrokken bij de jaarrekeningcontrole 2025 en daaruit komen geen bijzonderheden.

Overhead

In de nieuwe notitie Overhead is vooral de definitie overhead gewijzigd. Overhead waren alle kosten van de leidinggevendenden. In de gewijzigde notitie is beoogd om de kosten van leidinggevendenden die werkzaam zijn voor een beperkt aantal taakvelden, aan die taakvelden toe te rekenen. De gemeente heeft een eigen analyse uitgevoerd en geconcludeerd dat er geen aanpassingen nodig zijn. De beleidsvrijheid in deze notitie maakt het mogelijk dat het oude beleid voortgezet wordt.

Een fijnmazigere toerekening van overhead is echter gewenst in verband met de beheersbaarheid en ook beoogd door de commissie BBV. Dit speelt vooral bij het berekenen van de externe tarieven (zoals leges) en bij de toerekening van kosten ICT.

De methode voor de toerekening is opgenomen in de financiële verordening, namelijk de toerekening bevat de directe kosten en de indirecte kosten. Per afdeling is er een uurtarief berekend, bestaande uit een dekking voor de directe kosten van de afdeling en een gemeente-brede opslag voor de indirecte kosten. De opslag voor indirecte kosten wordt berekend door de totale overhead te delen door het aantal directe productieve uren van de begrote formatie.

Structurele en incidentele baten en lasten

De aanbeveling dat de gemeente een grensbedrag kan opnemen in de financiële verordening voor het toelichten van incidentele baten en lasten is door de gemeente opgevolgd. Dit staat namelijk in artikel 4 lid 3 (grensbedrag: € 100.000).

De gemeente maakt gebruik van de mogelijkheid om een deel van de algemene reserve als een structurele bate in te zetten. De gemeente heeft dat begrensd op maximaal € 3 miljoen. Dit middel is ingezet in de meerjarige begroting. Vanaf 2029 is de inzet van de algemene reserve nihil.

Verbonden partijen

De bijdragen aan de gemeenschappelijke regelingen worden als directe lasten op het desbetreffende taakveld verantwoord. De overhead van de regeling landt zodoende en in overeenstemming met de notitie van de commissie BBV op een taakveld. Enige uitzondering hierop is Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden. De overhead van deze organisatie wordt op het taakveld Overhead verantwoord.

De gemeente heeft alle op basis van het BBV vereiste informatie in de paragraaf Verbonden partijen opgenomen. De gemeente gebruikt hiervoor een tabel die afwijkt van de door de commissie geadviseerde tabel. De gemeente gaat de aanbevolen tabel opnemen vanaf de begroting 2027.

Overige bevindingen

Beheer van de vlottende activa en passiva

De specificaties van de vlottende balansrekeningen per 31 december 2025 waren onvoldoende opgeschoond en afgeletterd. Betrouwbare specificaties zijn belangrijk voor een efficiënte jaarrekeningcontrole, maar ook voor de interne beheersing van deze balansrekeningen door de gemeente. De specificaties waren niet volledig afgeletterd, wat wil zeggen dat de debet- en creditboekingen die bij elkaar horen niet volledig tegen elkaar zijn weggestreept. Wij moesten nieuwe selecties trekken voor geselecteerde posten die per 31 december 2025 niet meer open bleken te staan. Het ontbreken van een volledige aflettering betekent ook dat de gemeente deze grootboekrekeningen minder goed kan beheersen.

Voorzieningen pensioenen wethouders

De gemeente heeft de verplichting om haar (oud)wethouders een pensioen uit te keren bij het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. Tot en met heden kon deze verplichting niet worden ondergebracht bij een pensioenfonds en daarom vormden de gemeenten een voorziening ter dekking van deze verplichting. Jaarlijks worden de opgebouwde rechten van de wethouders aan de voorziening toegevoegd. De verplichting voor de pensioenen van de bestuurders wordt op basis van de Wet toekomst pensioenen (Wtp) per 1 januari 2028 overgedragen aan het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP).

De voorzieningen ingegane en toekomstige pensioenen wethouders per 31 december 2025 zijn per saldo met € 1,2 miljoen verhoogd naar het juiste bedrag dat nodig is om de pensioenverplichting aan alle (oud)wethouders uiterlijk op 1 januari 2028 over te kunnen dragen aan het ABP.

Voorziening NTA-onderzoeken

De gemeente heeft in 2023 een voorziening getroffen voor een mogelijke boete van de Autoriteit Persoonsgegevens in verband met een onderzoek naar polarisatie en extremisme. De voorziening bedraagt ultimo 2025 € 100.000. De Autoriteit Persoonsgegevens heeft in 2025 een aantal gemeenten naar aanleiding van dit onderzoek beboet voor € 25.000 per gemeente. De gemeente zal in 2026 moeten onderzoeken of de huidige voorziening aangepast moet worden of dat de voorziening helemaal kan vrijvallen.

Voorziening dubieuze bijstandsdebiteuren

De gemeente Leidschendam-Voorburg heeft terecht een voorziening voor dubieuze bijstandsdebiteuren, want de totale vordering op (voormalige) bijstandsccliënten zal niet volledig worden ontvangen. De hoogte van deze voorziening is een schatting die afhankelijk is gesteld van de incasso-quote van de afdeling Werk & Inkomen. Dit is een deugdelijke grondslag voor de voorziening, want de gemeente baseert de oninbaarheid op ervaringscijfers ten aanzien van opgelegde vorderingen en het bedrag dat daadwerkelijk is ontvangen.

Wij constateerden in 2024 dat de gemeente de ervaringscijfers al enkele jaren niet heeft geactualiseerd, waardoor de gehanteerde incasso-quote mogelijk niet meer aansluit met actualiteit. De gemeente heeft voor 2025 geactualiseerde informatie gebruikt voor het berekenen van de incasso-quote. Per saldo is de voorziening per 31 december 2025 daardoor met € 0,5 miljoen gestegen ten opzichte van 2024.

Voorziening achterstallig onderhoud wegen

De gemeente heeft in 2025 goede voortgang gemaakt met het wegwerken van het achterstallig onderhoud van wegen. De gemeente heeft voor het inhalen van achterstallig onderhoud aan wegen in 2024 een voorziening van € 5,4 miljoen gevormd. Dit is geen reguliere egalisatievoorziening groot onderhoud, maar een verplichting voor het verrichten van onderhoud aan wegen die zich op een lager kwaliteitsniveau bevinden dan de door de gemeenteraad vastgesteld niveau. De achterstand moet volgens het plan in vijf jaar worden weggewerkt. In 2025, het eerste jaar, is reeds € 2,4 miljoen besteed. Hieruit blijkt de urgentie van het onderhoud voldoende.

In het kader van de controlerende taak van de gemeenteraad is het van belang dat de jaarstukken goed inzicht geven in de realisatie van het inhalen van het achterstallig onderhoud wegen. De paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen in de jaarrekening moet een spiegel zijn van het door de gemeenteraad vastgestelde beheerplan wegen, waarbij de gemeente vooral ingaat op de verschillen. De jaarstukken kunnen op dit punt nog verbeterd worden.

Voorziening riolering

De gemeente Leidschendam-Voorburg heeft een voorziening riolering, dat jaarlijks wordt gemuteerd met saldo van baten en lasten in het kader van beheer en onderhoud van riolering. Een voordeel wordt toegevoegd aan de voorziening en een nadeel wordt onttrokken. Zodoende is de rioolheffing een gesloten systeem, waarvan de middelen alleen aangewend kunnen worden voor het doel waarvoor de heffing wordt opgelegd en geïnd. De grondslag hiervan heeft de gemeenteraad vastgesteld door middel van Water- en Rioleringsplan 2022-2027.

In de jaarstukken 2025 is beschreven welke werkzaamheden in 2025 zijn uitgevoerd en er is geconstateerd dat projecten vertraging hebben opgelopen. Een relatie met het Water- en Rioleringsplan 2022-2027 wordt niet gelegd. Uit de paragraaf blijkt niet welk deel van het geplande onderhoud is gerealiseerd, welke financiële resultaten zijn behaald en welke maatregelen er eventueel genomen worden om de achterstand in te halen. Ook wordt niet duidelijk of de voorziening riolering ultimo 2025 ad € 4,8 miljoen voldoende is om de eventuele achterstanden in te lopen.

De financiële resultaten van het product riolering zijn niet geanalyseerd in overeenstemming met de notitie Lokale heffingen van de commissie BBV. Dit betekent dat het financieel resultaat afhankelijk van de oorzaken wordt afgewikkeld. Uw gemeente hanteert een rioolheffing inclusief een spaarcomponent voor toekomstige vervangingsinvesteringen. Dit betekent dat uw huidige burgers al betalen voor toekomstige vervangingsinvesteringen. Dit component wordt momenteel niet afzonderlijk en als zodanig in de jaarrekening verwerkt. De spaarcomponent zou namelijk in een voorziening vervangingsinvesteringen riolering gestort moeten worden. Daarna kan de voorziening ingezet worden voor de dekking van de vervangingsinvesteringen.

Interne beheersing

Belangrijkste bevindingen voor de interne beheersing

Managementletter 2025

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in het najaar van 2025 een interim-controle uitgevoerd. Deze interim-controle was primair gericht op de opzet en het bestaan van de maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing, voor zover van belang voor onze controle van de betrouwbaarheid en rechtmatigheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens.

Voor de bevindingen van de interim-controle 2025 verwijzen wij naar onze managementletter 2025 van 25 november 2025. In deze managementletter hebben wij enkele aandachtspunten voor het opstellen en controleproces van de jaarrekening 2025 benoemd. Als onderdeel van onze werkzaamheden voor de jaarrekening zijn wij nagegaan of deze aandachtspunten voldoende zijn opgevolgd. Voor zover de opvolging en/of onze controle ervan hiertoe aanleiding geven, hebben wij onze bevindingen in dit accountantsverslag bij het betreffende onderwerp verwerkt.

Bevindingen op hoofdlijnen

Onze conclusies naar aanleiding van de interim-controle 2024 zijn op hoofdlijnen als volgt:

- 1) De afdelingen moeten hun verantwoordelijkheid nemen ten aanzien van de interne beheersing. Dit omvat het vastleggen van het proces, het definiëren van interne controles in het proces, het opvolgen van aanbevelingen en het doorvoeren van verbeteringen. Deze werkzaamheden zouden uitgevoerd moeten worden vanuit een analyse van de risico's inclusief de frauderisico's. Wij constateren dat deze activiteiten door de afdelingen onvoldoende worden opgepakt. Wij adviseren de bedrijfsvoering, interne beheersing en risicomanagement onderdeel te maken van managementgesprekken tussen de afdelingsmanager, de gemeentesecretaris, de financieel adviseur en Concerncontrol. Zodoende kan er meer centrale sturing en structuur ontstaan in het ontwikkelen van de organisatie als geheel.

- 2) Wij constateren dat de gemeente zichtbare stappen heeft gezet in het verbeteren van de interne beheersing van de IT-omgeving, maar er is nog een lange weg te gaan. Zo wordt er invulling gegeven aan het Identity & Access Management, waarmee de beheersing van toegang tot applicaties en de rechten binnen die applicaties veel beter mogelijk is. Op andere vlakken moeten nog grote stappen worden gezet, zoals voor het bestaan en gebruik van accounts met hoge rechten. Op de volgende pagina zijn onze bevindingen opgenomen ten aanzien van de zogenaamde 'general IT controls' (het fundament voor een IT-omgeving) van de applicaties ERPx, Suite en Key2belastingen.
- 3) Wij adviseren u om de IT-volwassenheid van de organisatie naar een hoger niveau te brengen. Dit is noodzakelijk om alle genomen en nog te nemen maatregelen in de vorm van beleid, procedures en tools in het kader van de IT-omgeving ook daadwerkelijk effectief en efficiënt vanuit een centrale gedachte te laten zijn.
- 4) Onze samenwerking met de verbijzonderde interne controle is aanzienlijk verbeterd. De afgesproken controles en documenten zijn voorafgaande de start van de interim-controle 2025 opgeleverd. Onze opmerkingen daarbij zijn snel en adequaat door de verbijzonderde interne controle opgepakt. Met deze aanpak en grondhouding zal uw organisatie de meerwaarde van de verbijzonderde interne controle gaan ervaren. Op basis van de periodieke controles krijgen de afdelingen de input voor het voortdurend verbeteren van hun processen en bedrijfsvoering. Het is belangrijk dat de medewerkers van de verbijzonderde interne controle in gesprek blijven met de afdelingen over hun controleplan inclusief planning, de bevindingen en de opvolging daarvan.

Wij hebben geen significante tekortkomingen in de interne beheersing van de primaire processen geconstateerd. Dit oordeel betreft alleen de processen met financiële beheershandelingen die leiden tot materiële geldstromen in de jaarrekening 2025 van uw gemeente, zoals aanbesteden, factuurverwerking, betalen, salarissen, WMO, Jeugdzorg en algemene bijstandsverlening. Dit betekent niet dat in sommige processen geen verbeteringen noodzakelijk of wenselijk zijn. De aanbevelingen daartoe komen in onze managementletter aan bod.

Memoriaalboekingen

Memoriaalboekingen zijn (correctie)boekingen die niet via de reguliere boekingsgang plaatsvinden. Deze boekingen zijn hierdoor in opzet meer risicovol en krijgen daarom van ons extra aandacht tijdens de controle. Met memoriaalboekingen kunnen de reguliere internebeheersingsmaatregelen in andere processen worden doorbroken.

Wij hebben vastgesteld dat voor het autoriseren van een memoriaalboeking gebruik wordt gemaakt van een workflow. Wij hebben vastgesteld dat de boeking wordt gemaakt zonder dat hieraan altijd een onderbouwing ten grondslag ligt. Het verrichten van de interne toets op de memoriaalboeking is dan niet goed mogelijk. Deze interne toets wordt bovendien niet vastgelegd. Wij hebben het college verzocht om deze type boekingen goed te onderbouwen en de interne toets zichtbaar te maken.

Het risico bestaat dat er boekingen op een onjuiste wijze of onterecht worden ingevoerd en verwerkt. Wij hebben om deze reden ook voor 2025 een gegevensgerichte controle op de memoriaalboekingen uitgevoerd. Om de controle zo efficiënt en effectief mogelijk uit te voeren, en deze toe te spitsen op het specifieke risico en karakter van memoriaalboekingen, hebben wij gebruikgemaakt van een data-analysetool. Hieruit zijn geen onjuistheden, onrechtmatigheden of anderszins bijzonderheden gebleken.

Belangrijkste bevindingen voor de interne beheersing

Omgevingsvergunningen

Bij het aanvragen van een omgevingsvergunning dient er door de aanvrager een bouwsom te worden opgenomen. Wij hebben vastgesteld dat er geen zichtbare bouwsomtoets wordt uitgevoerd op de bouwsom. Een aanvrager heeft er belang bij om de aanvraag voor een lager bedrag in te dienen, zodat de aanvrager minder leges hoeft te betalen. Hiermee loopt de gemeente het risico dat er een onvolledige leges worden opgelegd. Wij adviseren u een zichtbare toets op de bouwkosten uit te voeren.

IT audit 2025

Op het vlak van IT heeft uw gemeente te maken met veranderende wet- en regelgeving en de implementatie daarvan binnen de gemeentelijke organisatie. Te denken valt aan de BIO-richtlijnen en de NIS2-richtlijnen. Als onderdeel van de interim-controle hebben wij gesproken met de medewerkers die hiervoor verantwoordelijk zijn. Wij hebben vastgesteld of de IT-gerelateerde bevindingen van de interim-controle 2024 in 2025 zijn opgevolgd.

De afdelingshoofden (de eerste lijn) zijn verantwoordelijk voor de processen binnen uw gemeente. De afdeling IT (de tweede lijn) is hier ondersteunend aan. Het eigenaarschap van processen en applicaties ligt bij de afdelingen, maar geven als opdrachtgever beperkt invulling aan deze rol. Feitelijk wordt het initiatief overgelaten aan de afdeling IT, maar de vraag aan IT-ondersteuning zou vanuit de afdelingen moeten komen. Het vraagt een volwassen organisatie om deze rolverdeling goed in te vullen.

Wij adviseren u om de IT-volwassenheid naar een hoger niveau te brengen, zodat alle maatregelen in de vorm van beleid, procedures en tools ook daadwerkelijk effectief en efficiënt vanuit een centrale gedachte worden ingezet.

Toegangsrechten

De gemeente geeft invulling aan Identity & Access Management. Mutaties in het personeelsbestand (in dienst, uit dienst, wijziging functie) worden via een koppeling verwerkt IBIS (een de tool voor Identity & Access Management), waardoor de toegang tot en de rechten binnen de applicaties worden geregeld. De functieprofielen om deze tool optimaal te benutten moeten nog worden opgesteld. Kortom de tool is er, maar voor de werking zijn vervolgstappen nodig.

Beoordelen van toegangsrechten

Naast de internebeheersingsmaatregelen rondom het toekennen en intrekken van de toegang tot bepaalde applicaties, is ook een periodieke review op de toegang tot de applicaties een beheersmaatregel. Wij hebben begrepen dat de toegekende rechten voor de drie onderzochte applicaties niet periodiek worden beoordeeld. Wij adviseren u om de beoordeling van de rechten periodiek (bijvoorbeeld twee keer per jaar) uit te voeren, zodat het zeker is dat de juiste medewerkers toegang hebben en over de juiste rechten beschikken. Met het vastleggen van deze periodieke beoordeling wordt deze maatregel ook toetsbaar.

Wachtwoordvereisten

Uw CISO heeft tijdens het interview een toelichting gegeven op de wachtwoordvereisten die gelden binnen de gemeente Leidschendam-Voorburg. De gemeente volgt voor het wachtwoordbeleid de eisen van de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). Wij hebben vastgesteld dat dit beleid is doorgevoerd in de systemen.

Accounts met hoge rechten

In een eerder stadium hebben wij gerapporteerd over het feit dat de gemeente geen beleid heeft opgesteld over de accounts met hoge rechten. Wij hebben vastgesteld dat de gemeente hiervoor inmiddels beleid heeft opgesteld. Het beleid moet nog wel worden vastgesteld. Wij hebben verder vastgesteld dat het aantal medewerkers met hoge rechten in ERPx beperkt is. Het aantal medewerkers met hoge rechten in Suite is hoger. Dit hoge rechten zijn toegekend aan medewerkers van ICT Service en consultants van Centric. Wij vragen uw aandacht voor het nut en de noodzaak van het grote aantal accounts met hoge rechten. Het is belangrijk te onderzoeken voor welke medewerkers het noodzakelijk is om over hoge rechten te beschikken.

Monitoren van contracten

Uw organisatie krijgt updates van de softwareleverancier gepusht en kan alleen kiezen op welk moment een wijziging wordt geïmplementeerd. Hiervoor heeft u een Service Level Agreement (SLA) afgesloten met de partijen waarbij u de applicaties heeft afgenomen. Wij adviseren u in dit kader om aandacht te besteden aan de afspraken die middels de SLA zijn overeengekomen en aan de wijze waarop kan worden geborgd dat deze ook worden nagekomen. Een mogelijkheid hiervoor is het beoordelen van een zogenaamde ISAE 3402-verklaring en/of ISO-certificering.

Routekaart

Wij adviseren de gemeente een routekaart op te stellen om te bepalen welke stappen de gemeente wil nemen (gewenste kwaliteitsniveau) en in welk tempo deze stappen genomen moeten worden.

Bijlagen

A1 - Niet-gecorrigeerde controleverschillen

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van de niet-gecorrigeerde controleverschillen groter dan de rapporteringstolerantie van € 300.000.

Aard van de fouten	Getrouwheid
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen voorgaande periode	€ 0
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen huidige periode:	
Overige getrouwheidsfouten	€ 0
Totaal getrouwheidsfouten	€ 0

- Wij hebben van het college een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het college het bovenstaande heeft bevestigd. Dit houdt in dat eventuele niet-geconstateerde en daardoor niet-gecorrigeerde afwijkingen, zowel individueel als in totaal, in het kader van de jaarrekening niet materieel zijn. Het college heeft tevens bevestigd geen kennis te hebben van andere niet-gecorrigeerde afwijkingen.

A2 - Onzekerheden in de controle

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van de onzekerheden groter dan de rapporteringstolerantie van € 300.000.

Aard van de onzekerheden	Getrouwheid
Ontbreken controleinformatie ten aanzien van de prestatielevering zorg in natura WMO	€ 806.000
Ontbreken controleinformatie ten aanzien van de prestatielevering zorg in natura Jeugdwet	€ 2.058.000
Ontbreken controleinformatie ten aanzien van de prestatielevering PGB	€ 1.180.000
Totaal afwijkingen	€ 4.044.000

- Wij hebben van het college een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het college het bovenstaande heeft bevestigd. Het college heeft tevens bevestigd geen kennis te hebben van andere onzekerheden.

A3 - Tekortkomingen in de toelichtingen

Onze controlestandaarden vereisen dat wij afwijkingen van materieel belang in de toelichting signaleren om de gemeenteraad in staat te stellen een inschatting te maken van de gevolgen daarvan voor de jaarrekening. De tabel hierna bevat een weergave van die onderwerpen uit de toelichting waarvan wij denken dat de gemeenteraad deze nader dient te beoordelen.

Toelichting	Bron van de toelichtingsvereiste	Kwantitatieve of kwalitatieve overwegingen
Geen.		

B - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2025

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de strekking van ons getrouwheidsoordeel bij de jaarrekening 2025 en onze conclusies ten aanzien van de rechtmatigheid van de SiSa-bijlage 2025. Tevens nemen wij onderstaand de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die onder SiSa vallen op:

- De strekking van ons getrouwheidsoordeel bij de jaarrekening: goedkeurend.
- De strekking van ons rechtmatigheidsoordeel over de baten, lasten en balansmutaties SiSa: goedkeurend.

Per regeling geven wij in de volgende tabel aan of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

Code	SiSa-regeling	Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
A20B	Specifieke uitkering versterking van de lokale integrale aanpak van radicalisering, extremisme en terrorisme 2023-2026 (SiSa tussen medeoverheden)		€ 0	
A28	Specifieke uitkering Wapens en Jongeren		€ 0	
B2	Regeling specifieke uitkering gemeentelijke hulp aan gedupeerden kinderopvangtoeslagproblematiek		€ 0	
C92	Regeling specifieke uitkering Informatiepunten Digitale Overheid		€ 0	
D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2023-2026 (OAB)		€ 0	
D14	Regeling specifieke uitkering inhalen COVID-19 gerelateerde onderwijsvertragingenonderwijsvertragingen		€ 0	
D23	Regeling eenmalige specifieke uitkering en subsidies lokale bibliotheekvoorzieningen		€ 0	
E44B	Tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie 2021–2027 (SiSa tussen medeoverheden)		€ 0	
E52	Regeling specifieke uitkering Schone Lucht Akkoord		€ 0	
G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2025		€ 0	
G2	Gederfde baten die voortvloeien uit kwijschelden schulden in het kader van de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire gebundelde uitkering Participatiewet in jaar T_gemeentedeel 2025		€ 0	
Subtotaal			€ 0	

B - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2025

Code	SiSa-regeling	Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
Subtotaal			€ 0	
G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 gemeentedeel 2025		€ 0	
G3	BBZ vóór 2020 - Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden levensonderhoud BBZ in jaar T (exclusief BOB)gemeentedeel 2025		€ 0	
G3	BBZ vóór 2020 - Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden van achterstallige betalingen kapitaalverstrekkingen BBZ in het kader van de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire in jaar T (exclusief BOB)_gemeentedeel 2025		€ 0	
G3	BBZ vóór 2020 - Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden levensonderhoud BBZ en achterstallige betalingen kapitaalverstrekkingen BOB in het kader van de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire in jaar T gemeentedeel 2025		€ 0	
G3	BBZ vanaf 2020 - Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden van achterstallige betalingen kapitaalverstrekkingen BBZ in het kader van de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire in jaar T gemeentedeel 2025		€ 0	
G4	Tozo 1 fundamentele rechtmatigheidseisen gemeentedeel 2025		€ 0	
G4	Tozo 1_belangrijke rechtmatigheidseisen _gemeentedeel 2025		€ 0	
G4	Tozo 2 gemeentedeel 2025		€ 0	
G4	Tozo 3 gemeentedeel 2025		€ 0	
G4	Tozo 4 gemeentedeel 2025		€ 0	
G4	Tozo 5 gemeentedeel 2025		€ 0	
G4	Kwijtschelding schulden Tozo in het kader van de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire - gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden levensonderhoud in jaar T gemeentedeel 2025		€ 0	
G4	Kwijtschelding schulden Tozo in het kader van de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire - gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden van achterstallige betalingen op kapitaalverstrekking in jaar T gemeentedeel 2025		€ 0	
G10	Wet inburgering 2021_ gemeentedeel 2025		€ 0	
G12	Kwijtschelden publieke schulden SZW-domein hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire _gemeentedeel 2025		€ 0	
Subtotaal			€ 0	

B - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2025

Code	SiSa-regeling	Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
Subtotaal			€ 0	
G13	Onderwijsroute _ deel gemeente 2025		€ 0	
H4	Regeling specifieke uitkering stimulering sport 2024-2025		€ 0	
H30	Specifieke uitkering versterking voor sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis 2023-2026		€ 0	
H35B	Specifieke uitkering SPUK IZA-doelen 2023-2026 (SiSa tussen medeoverheden)		€ 0	
J9	Specifieke uitkering woningbouwimpuls		€ 0	
J17	Realisatiestimulans		€ 0	
J55	Aanpak energiearmoede		€ 0	
J72	Specifieke uitkeringen proeftuinen aardgasvrije wijken 3e ronde		€ 0	
J85	Stimuleringsregeling flex- en transformatiewoningen		€ 0	
J94	Regeling houdende regels verstrekking specifieke uitkering aan gemeenten verduurzaming [...] van eigenaars, woonverenigingen en wooncoöperaties		€ 0	
K28	Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid		€ 0	
M16	Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne		€ 0	
M30	Specifieke uitkering wet gemeentelijke taak mogelijk maken asielopvangvoorzieningen		€ 0	
Totaal			€ 0	

C - Onafhankelijkheidsbevestiging

Bevestiging onafhankelijkheid

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de “Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)” en vormen een belangrijk onderdeel van het ‘normenkader’ waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de ViO is binnen de organisatie van Deloitte ingebed.

Wij bevestigen dat onze onafhankelijke positie ten opzichte van gemeente Leidschendam-Voorburg in overeenstemming met de Nederlandse wettelijke en beroepsvoorschriften is gewaarborgd. Wij zijn van mening dat onze objectiviteit gedurende het afgelopen jaar niet is aangetast.

Stelsel van waarborgen om onze onafhankelijke positie te waarborgen

Deloitte beschikt over een stelsel van maatregelen om haar onafhankelijke positie bij controlecliënten te waarborgen. Dit stelsel van maatregelen is een integraal onderdeel van de bestuurlijke organisatie en van het voor de gehele organisatie van toepassing zijnde stelsel van kwaliteitsbeheersingsmaatregelen.

Bijgaande niet-limitatieve opsomming geeft u een indruk van de maatregelen die bijdragen aan het waarborgen van onze onafhankelijke positie:

- Schriftelijke onafhankelijkheidsbepalingen waarin alle bestaande onafhankelijkheidsvereisten en de risico's ten aanzien van de bedreiging van de onafhankelijkheid en de daaraan gerelateerde waarborgen zijn verwerkt.
- Procedures voor tijdige bekendmaking van de voorschriften en de daarin aangebrachte wijzigingen aan alle gevolmachtigden en werknemers bij Deloitte.
- Procedures voor de organisatie van periodieke trainingen inzake de toepassing van de onafhankelijkheidsvoorschriften.
- Procedures die erop gericht zijn dat onze gevolmachtigden en werknemers in specifieke casussen en omstandigheden de onafhankelijkheidsvoorschriften naleven.

- De benoeming van professionals op seniorniveau die verantwoordelijk zijn voor het continu actualiseren van de procedures en voorschriften, de tijdige bekendmaking ervan en het adequaat functioneren van het gehele stelsel van waarborgen.
- Procedures voor een schriftelijke rapportage per controlecliënt waarin is vastgelegd of sprake is van omstandigheden die de onafhankelijkheid van de accountant die de controleopdracht uitvoert bedreigen, op welke wijze met potentiële bedreigingen is omgegaan en, indien er bedreigingen zijn gesignaleerd, welke maatregelen dan zijn genomen om deze bedreigingen voor de onafhankelijkheid weg te nemen. De vastlegging van deze beoordeling, inclusief een gemotiveerde conclusie (de zogenoemde ‘onafhankelijkheidsevaluatie’), wordt in het dossier opgenomen.
- Procedures die vereisen dat een daartoe geëigende afdeling binnen Deloitte wordt geconsulteerd, als sprake is van een mogelijke aantasting van de onafhankelijkheid in relatie tot een specifieke cliënt. Indien de controlecliënt voorziet in een gemeenteraad of een auditcommissie, overwegen wij ook een van deze instanties te raadplegen.
- Procedures voor het interne toezicht in relatie tot de toetsing en bewaking van de naleving van de onafhankelijkheidsvoorschriften.

De opzet en werking van ons stelsel van maatregelen wordt periodiek door de externe toezichthouder getoetst.

Interne roulatie

Een te grote mate van vertrouwde of vertrouwen kan een bedreiging vormen voor de onafhankelijkheid van de accountant wanneer bepaalde leden van het controleteam geregeld en voor lange tijd aan de wettelijke controle van een controlecliënt meewerken.

Wij beoordelen de bedreiging voor de onafhankelijkheid die kan voortvloeien uit de langdurige betrokkenheid van andere leden van het controleteam bij de controleopdracht. Waar nodig nemen wij maatregelen om deze bedreiging weg te nemen.

Onze beoordeling heeft geen aanleiding gegeven om het komend boekjaar teamleden bij de gemeente Leidschendam-Voorburg te rouleren.

Persoonlijke, zakelijke of financiële relaties met de gemeente Leidschendam-Voorburg

Wij hebben een evaluatie gemaakt van persoonlijke, zakelijke en financiële relaties tussen Deloitte, haar gevolmachtigden en haar medewerkers en de gemeente die van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid. Bij deze evaluatie zijn ons geen zaken gebleken die aan u gerapporteerd dienen te worden.

Geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid

De Nederlandse onafhankelijkheidsregels vereisen dat de eindverantwoordelijke accountant de met governance belaste organen informeert over geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die Deloitte, een bestuurder of interne toezichthouder van Deloitte of een lid van het controleteam heeft ontvangen van of verstrekt aan de gemeente of een bij de gemeente betrokken persoon. Hierbij is een drempel van € 100 opgenomen in de regels.

Wij hebben geen geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid met een (geschatte) waarde van meer dan € 100 ontvangen of verstrekt, en zijn daarom van mening dat er geen sprake is van een bedreiging voor de onafhankelijke uitvoering van de controleopdracht.

Digitally signed by [REDACTED] on 30 Jun 2026

Onder Deloitte wordt verstaan één of meer van Deloitte Touche Tohmatsu Limited ("DTTL" of "Deloitte Global"), haar wereldwijde netwerk van member firms en aan hen verbonden entiteiten (tezamen, de "Deloitte-organisatie"). DTTL en haar wereldwijde netwerk van member firms en aan hen verbonden entiteiten zijn juridisch gescheiden en onafhankelijke entiteiten, die elkaar niet kunnen verplichten of binden ten aanzien van derden. DTTL en iedere DTTL member firm en aan hen verbonden entiteiten zijn aansprakelijk voor hun eigen handelen en nalaten, en niet voor het handelen of nalaten van een andere entiteit. DTTL verleent geen diensten aan cliënten. Raadpleeg www.deloitte.com/about voor meer informatie.

Deloitte levert toonaangevende audit- en assurance-, belastingadvies- en juridische diensten, en diensten op het gebied van consulting, financial advisory, en risk advisory aan bijna 90% van de FortuneGlobal 500® en duizenden particuliere bedrijven. Onze professionals leveren meetbare en blijvende resultaten die het vertrouwen van het publiek in kapitaalmarkten helpen versterken en klanten in staat stellen te transformeren en bloeien. Voortbouwend op haar meer dan 180-jarige geschiedenis, omvat het bereik van Deloitte meer dan 150 landen en gebieden. Ontdek hoe de meer dan 470.000 mensen van Deloitte wereldwijd een impact maken die ertoe doet op www.deloitte.com.

Deze communicatie bevat louter algemene informatie en noch DTTL, noch haar wereldwijde netwerk van member firms of aan hen verbonden entiteiten verleent door middel van deze communicatie professioneel advies of diensten. Voordat u een beslissing neemt of actie onderneemt die van invloed kan zijn op uw financiën of uw bedrijf, dient u een gekwalificeerde professionele adviseur te raadplegen.

Er worden geen verklaringen, garanties of toezeggingen (uitdrukkelijk of impliciet) gegeven over de juistheid of volledigheid van de informatie in deze communicatie; EMEA, de EMEA-aandeelhouders, hun gelieerde ondernemingen, medewerkers en vertegenwoordigers zijn niet aansprakelijk voor enig direct of indirect verlies of schade voortvloeiend uit het vertrouwen op deze communicatie. EMEA, de EMEA-aandeelhouders en affiliates zijn juridische, zelfstandige en onafhankelijke entiteiten.

© 2026. Neem voor informatie contact op met Deloitte Nederland.

